

РОЗДІЛ 1. СУЧАСНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

УДК 338.439

*Боришкевич І.І.,
аспірант кафедри управління та бізнес-адміністрування,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя
Стефаника»,
м. Івано-Франківськ*

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних умовах господарювання кожне сільськогосподарське підприємство намагається зайняти вигідну ринкову нішу, втримати свої позиції якомога довше та поступово стати лідером серед інших товаровиробників, використовуючи свої конкурентні переваги. Здобуття конкурентних переваг є стратегічно важливим фактором, що забезпечує конкурентоспроможність аграрних підприємств та досягнення успіху ведення бізнесу на ринковому полі. У статті систематизовано основні підходи до розуміння сутності «конкурентна перевага» та запропоновано власну інтерпретацію цієї дефініції. На основі опрацьованих джерел сформульовано визначення конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства у сучасних умовах та виділено її основні елементи. Досліджено еволюцію джерел формування конкурентних переваг, починаючи з кінця ХІХ ст. до сьогодні. Отримані результати дослідження формують підґрунтя для подальшого дослідження необхідності формування конкурентних переваг сільськогосподарських підприємств з метою забезпечення їх конкурентоспроможності.

Ключові слова: конкурентна перевага, конкурентоспроможність, сільськогосподарське підприємство, підхід, технологія, інновація.

Починаючи від зародження перших форм товарного виробництва в Стародавньому світі, постало й питання «Яку продукцію виготовляти і в якій кількості, щоб вона була комусь потрібна та могла реалізуватись?». Відповідаючи на поставлене питання, кожен товаровиробник, сам того не усвідомлюючи, формував для своєї продукції певний набір конкурентних переваг, щоб завоювати прихильність споживачів. Так і зародилась конкурентоспроможність підприємства, яка лежить в основі конкурентної боротьби серед виробників.

Поняття «конкуренція» та «конкурентоспроможність» у вітчизняній науковій літературі з'явилися з переходом економіки до ринкових відносин, хоча дослідження цієї проблематики велися ще з 1970-х років.

Вивчення й оцінка конкурентоспроможності є частиною теорії конкуренції і займає важливе місце в сучасній економічній науці. Так, поняття «конкурентоспроможність» вперше було використано наприкінці 1970-х років М. Портером [1, с. 161].

Поняття «конкурентна перевага» і «конкурентоспроможність» не є тотожними поняттями, а швидше взаємодоповнюючими. Існуючі та потенційні конкурентні переваги підприємства складають основу для формування конкурентоспроможності, тобто здатності підприємства конкурувати серед інших на ринку. Аналіз наукової літератури показав, що різні науковці по-різному трактують поняття «конкурентна перевага», використовуючи різні підходи до його розуміння (табл. 1).

Таблиця 1

Підходи до визначення сутності та змісту поняття «конкурентна перевага»

Назва підходу	Представники	Трактування підходу
<i>Якісний</i>	А. В. Войчак, Р. П. Камишніков, С. П. Гаврилюк, Ж.-Ж. Ламбен, А. Томпсон, А. Дж. Стрікленд	Акцент зроблено на основних якісних особливостях та властивостях підприємства, а також на характеристиках товару чи послуги, що надає підприємство.
<i>Ресурсний</i>	І. З. Должанський, Т. О. Загорна, А. О. Левицька, Н. С. Мандро, В. С. Кудлай	Увага сконцентрована на наявних ресурсах підприємства, що складають основу конкурентних переваг та забезпечують конкурентоспроможність.
<i>Ексклюзивний</i>	Р. А. Фатхутдінов, А. П. Наливайко, О. С. Голоднюк	Передбачає наявність у підприємства так званих «козирів», які становлять ексклюзивну цінність для кінцевих споживачів, підкреслюючи їхню індивідуальність.
<i>Адміністративний</i>	А. Зозульов, Є. О. Полтавська, Н. Г. Міценко, Р. П. Лупак	Конкурентні переваги розглядають як сукупність певних заходів та способів впливу з боку керівництва підприємства на кінцеві результати в конкурентній боротьбі.
<i>Просторовий</i>	В. Д. Маркова, С. А. Кузнєцова, П. С. Смоленюк, Ю. В. Соболев, В. Л. Дикань, А. Г. Дейнека, Л. А. Позднякова	Переваги підприємства оцінюються з точки зору займаної конкурентної позиції на ринку, що є основою для залучення споживачів.
<i>Домінантний</i>	Л. В. Балабанова, А. М. Ніколаєва, В. В. Голік, В. Г. Шинкаренко, А. С. Бондаренко	Увага акцентується безпосередньо на всіх наявних перевагах підприємства та існуючих можливостях, що свідчать про його лідерство по відношенню до підприємств-конкурентів.

* Джерело: розроблено автором.

Проаналізувавши визначення поняття «конкурентна перевага» в межах систематизованих підходів, пропонуємо інтерпретувати даний термін в наступне визначення. Конкурентні переваги – це унікальні сильні сторони підприємства по відношенню до існуючих підприємств-конкурентів, що поєднують в собі кращі елементи ведення бізнесу, такі як сприятливий ринковий клімат, вдало продуманий маркетинг, застосування новітніх технологій, сучасних девайсів, організацію діяльності на інноваційній платформі, тобто це все те, що робить продукцію чи послугу ексклюзивною, забезпечуючи підприємству лідерство, конкурентоспроможність та популярність серед споживачів.

Формування конкурентних переваг сільськогосподарських підприємств визначає їх конкурентну позицію на ринку та формує конкурентоспроможність, що є індикатором успішності підприємства серед інших. Враховуючи специфічні особливості ведення аграрного бізнесу, поняття конкурентоспроможності таких підприємств є набагато складнішим та неоднозначним.

З. В. Герасимчук та Л. Л. Ковальська трактують конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств «як спроможність зберігати або розширювати конкурентні позиції на цільовому ринку в процесі адаптації до мінливого конкурентного середовища функціонування через співвідношення ціна / якість продукції як точки перетину інтересів виробника і споживача, що показує момент узгодженості між пропозицією і попитом. Забезпечення узгодженості сприяє максимізації прибутку за рахунок виробництва безпечної і якісної сільськогосподарської продукції та досягнення конкурентних переваг сільськогосподарських підприємств» [2].

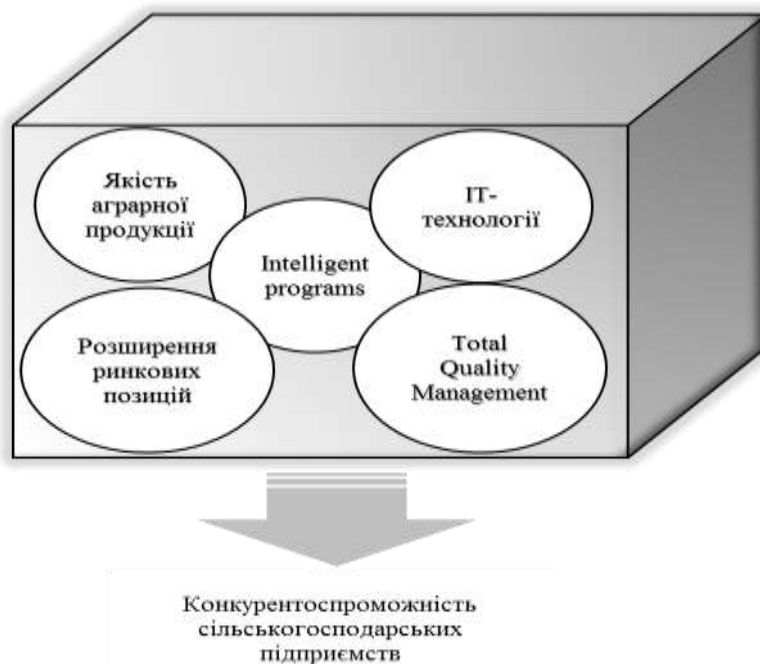
На думку М. Й. Маліка та О. А. Нужної «конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств – це здатність суб'єктів економічної діяльності аграрної сфери пристосовуватись до нових умов господарювання використовувати свої конкурентні переваги і перемагати в конкурентній боротьбі на ринках сільськогосподарської продукції та послуг, максимально ефективно використовувати земельні ресурси, якомога повніше задовольняти потреби покупця шляхом аналізу структури ринку і гнучко реагувати на зміну його кон'юнктури» [3].

Ж. В. Крючкова розглядає конкурентоспроможність аграрних підприємств «як систему характеристик аграрного підприємства, які визначають його потенційні можливості на ринку сільськогосподарської продукції та послуг, можливість ефективного використання земельних, трудових і фінансових ресурсів та пристосування до нових умов господарювання» [4, с. 47].

Узагальнюючи різні погляди та підходи до розуміння конкурентних переваг та враховуючи специфіку роботи аграрних підприємств, під конкурентоспроможністю сільськогосподарського підприємства розуміємо здатність підприємства змагатися за частину споживчого

ринку з існуючими та потенційними підприємствами-конкурентами, намагаючись не тільки втримати наявні конкурентні позиції, а й розширити їх шляхом підвищення якості сільськогосподарської продукції, проведення наукових досліджень та технологічних розробок («intelligent programs»), використання сучасних систем інформаційних агротехнологій, залучення нових інвесторів, в тому числі іноземних та в умовах євроінтеграції, застосування інноваційних підходів в управлінні якістю роботи персоналу («Total Quality Management»), тобто в цілому забезпечення роботи сільськогосподарського підприємства на основі вдало розробленої інноваційної стратегії в сучасних умовах, що направлена на високу ефективну діяльність в напрямку задоволення потреб споживачів.

Запропоноване визначення комплексно та різнобічно характеризує вихід сільськогосподарських підприємств на новий етап формування конкурентних переваг та досягнення конкурентоспроможності в сучасних умовах (рис. 1.).

Рис. 1. Елементи конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства

* Джерело: розроблено автором.

Таким чином, основними елементами конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, враховуючи стрімкий розвиток сучасного ринку, повинні бути наступні:

- 1) формування нової філософії якості сільськогосподарської продукції та підвищення ділової досконалості. В Україні питаннями в сфері якості займається Українська Асоціація Якості, яка поклала початок громадському руху за якість і стала його лідером;
- 2) проведення наукових досліджень та технологічних розробок, за

які відповідають, так звані, розумні програми («intelligent programs»). Вони передбачають використання на сільськогосподарських підприємствах сучасних технологій, таких як «mini-till», «no-till», «strip-till», селекції, мікрозрошення, нанотехнологій тощо;

- 3) використання сучасних систем інформаційних агротехнологій, таких як Global Positioning System (GPS), CORINEL and Cover (Coordination of Information on the Environment);
- 4) залучення нових інвесторів, виведення сільськогосподарської продукції на міжнародні ринки, а також сприяння інтеграції до СОТ і ЄС;
- 5) застосування нових інноваційних підходів в управлінні якістю роботи персоналу. Широко відомий підхід – «Total Quality Management», головна ідеологія якого ґрунтується на принципі – поліпшенню немає меж, або іншими словами – постійне поліпшення якості.

Адже, як стверджує А. О. Сітковська «в умовах розвинених ринкових відносин конкуренція спонукає до пошуку нових, більш досконалих організаційних форм бізнесу, до розробки і впровадження досягнень науково-технічного прогресу» [5, с. 39]

Рис. 2. Етапи джерел формування конкурентних переваг

* *Джерело:* розроблено автором на основі [6, с. 242].

У різні періоди часу правила ведення бізнесу змінювались і продовжують змінюватись під впливом зміни умов зовнішнього та внутрішнього середовища, а також зі зміною вимог до споживчих потреб. Відповідно до цього змінюються й основні джерела формування конкурентних переваг. Взнявши за основу особливості розвитку конкуренції в економічно розвинених країнах, можна виділити шість етапів еволюції джерел формування конкурентних переваг із кінця ХІХ ст. і до сьогодні (рис. 2.).

Як бачимо з рис. 2., джерела формування конкурентних переваг еволюціонують швидкими темпами. Слід зазначити, що з появою нових джерел інші не зникають, а поступово нарощуються. Так вимоги споживачів до якості, унікальності, інноваційності і при цьому відповідної ціни на продукцію щороку збільшуються. Тому сільськогосподарським підприємствам необхідно якомога ефективніше використовувати свої наявні конкурентні переваги, а також створювати нові з метою покращення конкурентоспроможності та успішності ведення бізнесу.

Таким чином, кожному сільськогосподарському підприємству в умовах мінливого зовнішнього середовища необхідно покращувати та нарощувати свої конкурентні переваги шляхом використання наявного внутрішнього потенціалу та за допомогою своєчасної реалізації зовнішніх можливостей. Саме конкурентні переваги формують конкурентоспроможність підприємства серед інших «гравців бізнесу», яка виступає індикатором рівня ефективності функціонування на ринку.

Список використаних джерел

1. Фіщук Б. П. Конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції / Б. П. Фіщук, О. П. Лукашенко, О. М. Хмарук // Збірник наукових праць ВНАУ: Економічні науки. – 2012. – № 4 (70). – С. 160-164.
2. Герасимчук З. В. Конкурентоспроможність регіону: теорія, методологія, практика: [монографія] / З. В. Герасимчук, Л. Л. Ковальська. – Луцьк: Надстир'я, 2008. – 248 с.
3. Малік М. Й. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми: [монографія] / М. Й. Малік, О. А. Нужна. – К.: Інститут аграрної економіки, 2007. – 270 с.
4. Крючкова Ж. В. Дослідження сутності конкурентоспроможності та конкурентоздатності аграрних підприємств / Ж. В. Крючкова // Агросвіт. – 2016. – № 7. – С. 44-50.
5. Сітковська А. О. Конкурентоспроможність аграрних підприємств в умовах поглиблення євроінтеграційних відносин / А. О. Сітковська // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 8. – С. 38-40.

6. П'ятницька Г. Т. Конкурентні переваги підприємств: визначення та джерела формування / Г. Т. П'ятницька, А. М. Предеїн, О. В. Рябова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2014. – Вип. 1. – С. 235-248.

***Summary.** Under the current economic conditions every agricultural enterprise tries to take beneficial market sector, to hold its positions as long as possible and gradually become a leader among other manufacturers, using its competitive advantages. Gaining competitive advantages is a strategically important factor that provides the competitiveness of agricultural enterprises and achievement of business success in the market field. The article systematizes the main approaches to understanding the essence of “competitive advantage” and the own interpretation of this term has been offered. Having studied the main sources, the definition of the competitiveness of agricultural enterprises under the current conditions has been formed and its main elements have been highlighted. The evolution of the sources of competitive advantage, since the end of the XIX century to present has been investigated. The gained results of the research offer the ground for further investigation of the formation of competitive advantages of agricultural enterprises on purpose to provide its competitiveness.*

***Keywords:** competitive advantage, competitiveness, agricultural enterprise approach, technology and innovation.*

УДК 336.22

Городецька М.О.,
к.е.н., доцент,
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя,
м. Ніжин
Туголуков А.С.,
студент 6 курсу,
Фізико-технічний інститут НТУУ «КПІ»

ЕВОЛЮЦІЯ ПОДАТКОВО-БЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН ТА РЕФОРМУВАННЯ ФІСКАЛЬНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті проаналізовані основні взаємозв'язки між еволюційними змінами, які відбуваються в економіці, теоретичній думці та податковій сфері розвинених країн, що дає змогу зробити висновок про необхідність реформування податкової системи України з урахуванням не лише потреби державного бюджету у додаткових фінансових